

ven, de verbinding der dingen te denken naar analogie van die bijzondere causaliteit, die de causaliteit der doelen is. Het gaat hier in de eerste plaats om de innerlijke doelmatigheid. Want de organismen zouden ons immers volkomen onverstaanbaar blijven, indien we het geheel niet zouden mogen aanvoeren ter verklaring der deelen. Het begrip der objectieve doelmatigheid ¹⁾, dat rijst, als men de causale verhouding eerst dan waarlijk kan doorzien wanneer de idee van het geheel wordt geschoven onder het complex der oorzaken, en dat dus nog op ieder kunstwerk toepasselijk is, wordt daartoe nog nader in dien zin aangevuld, dat bij het natuurdoel de idee van het geheel niet onderworpen wordt geacht aan een kracht van buiten, maar in „eigen causaliteit” rust. Deze eigen causaliteit nu, waaruit het geheel voortkomt, is niet anders te denken als op een wijze, dat de deelen elkander wederkeering beïnvloeden, en deelen en geheel als beurtelings oorzaak en gevolg tot onuitwarbaar kluwen zijn samengeknoopt. Zoo is een organisme naar Kant's definitie zulk een natuurproduct, waarin alles wederkeerig doel en middel is.

Wanneer Kant zodoende de organismen beoordeelt naar analogie van de causaliteit der doelstreving, dan legt hij er toch den nadruk op dat het niet meer dan een analogie is ²⁾; dat m.a.w. de natuur niet onderworpen wordt gedacht aan met opzet werkende oorzaken, dat het teleologische principe alleen dient voor de beoordeeling der verschijnselen, dus zuiver regulatief is, en niet ook voor de afleiding der producten van hun oorzaken, dus niet constitutief is. Wel is op deze wijze door de eliminatie van de doelstellende acte door een agens van buiten, de teleologie definitief losgemaakt van de speculatieve theologie, waar ze herleid wordt tot transcendentale redelijkheid en haar objectieve realiteit heeft verloren.

Een realisme echter, dat zich wel kritisch bezonnen heeft, maar het Kantiaansche kentheoretische a priori niet aanvaardt, kan niet rusten bij zulk een solutie van het vraagstuk, en blijft, na de constatering van het feit der doelmatige orde in de natuur, in metaphysische beschouwing verzonken, vragende naar den werkelijken grond dier natuurdoelmatigheid.

Dit orde-beginsel nu kan op het voetspoor van Descartes

1) Stadler. Kant's Teleologie, bl. 114.

2) Kant. Kritik der Urteilskraft § 61 en 99.